

Petrovičeva *Marksistička estetika* je takoj po izidu naletela na izjemen odmev in bila deležna tako priznanj kot graj. Tisti, ki so manj razumeli njegovo delo, so mu očitali, da je ostal še veliko dolžan Marxovi misli o umetnosti, da je premalo nakazal sam spopad marksistične in zunajmarksistične estetike, da je poudarjal nepomembne avtorje in izpuščal nadvse pomembne, itd. itd. Njegove odlike pa naj bi bile v tem, da je prvi pri nas sistematiziral marksistično estetiko po Marxu in jo tipologiziral na izredno originalen način, da je s t. i. metaestetskim kritizmom znova opozoril na iluzornost ustvarjanja kakršnih koli sistematskih estetik po vzoru meščanskih itd. Glede metaestetike pa tole: v svojem premisleku misli o umetnosti se Petrovič ne dotika same umetniške prakse, posebej tiste, ki kot poskus neestetske ustvarjalnosti ostaja zunaj sleherne misli o umetnosti in s tem tudi zunaj metaestetike. Prav tu je treba videti možnost za nadaljevanje takih in podobnih poskusov, kot je Petrovičev, pri obogatitvi dediščine, ki izhaja iz Marxove epohalne misli.

Janez Vrečko

OTON ŽUPANČIČ V PREVODIH

Zbornik Društva slovenskih književnih prevajalcev 4.
Uredil Janko Moder.
Lipa, Koper, 1980.

Zbornik je tako kakor prejšnji te vrste, *Ivan Cankar v prevodih*, sestavljen iz dveh delov. V prvem so prispevki, napisani za delovno srečanje jugoslovanskih prevajalcev ob stoletnici rojstva drugega velikega slavljence slovenske moderne, Otona Župančiča, v drugem so bibliografski pregledi Župančičevega prevajalskega dela in prevodov njegovih pesmi v tuje jezike.

Dvojnost problemskih območij, ki je v bibliografskem delu jas-

no razvidna, je značilna tudi za referatni del, ki je sploh precej heterogen. Prevladujejo namreč popisi in obravnave Župančiča v prevodih, torej prodora njegovih pesmi v svet, manj pa je pregledov in razčlemb njegovih lastnih poslovenitev. To pomeni, da je v zborniku – spet enako kakor v tovrstnem Cankarjevem – poudarjen prikaz tistega prevodnega območja, ki pomeni razširjanje domače literarne produkcije v nove jezikovne kroge. Ta vidik je tudi pri Župančiču utemeljen, čeprav ne bi bilo nujno, da bi ga imeli za najvažnejšega: France Dobrovoljc, ki je s sodelovanjem dr. Otona Berkopca sestavil obsežno, temeljito bibliografijo prevodov iz Župančičevega literarnega dela, namreč v kratki spremni besedi k njej navaja podatek, da sodi Župančič poleg Prešerna in Cankarja v trojico največ prevajanih slovenskih avtorjev.

Tudi njega so največ prevajali v južne in zahodne slovanske jezike in temu ustrezno je največ referentov obdelovalo prav to področje: Marija Mitrovič je kritično ocenila pet prevodov *Dume* v srbsko-hrvaški jezik, Simun Jurišič je predstavil Andrića kot Župančičevega prevajalca, Tihomir Marsenič je polemično posegel v razpravo o prevodu pesmi *Brezplodne ure*, Taško Širilov je predstavil prepesnitve Župančiča v makedonski in bolgarski jezik, Matej Rode Dimitra Panteleeva kot Župančičevega prevajalca in Viktor Smolej *Dumo* v slovaščini. Tako dobljeno sliko sta izpopolnila še Marjan Breclj s poročilom o Župančiču v italijanskih prevodih in Viktor Jesenik z opozorilom na Župančiča v francoščini, posebno opazno pa Velimir Gjurić z obsežno oblikovno vzporeditvijo Župančičeve pesmi *Vseh živih dan* in njenega angleškega prevoda. Gjurićev prispevek se loči od drugih po izčrpni utemeljitvi svojih teoretičnih izhodišč in pojmovnega aparata, hkrati pa z ozko omejeno temo, saj se ne loteva niti večjega sklopa prevodov niti ne kakega posameznega besedila v celoti, ampak le enega izmed

aspektov pesmi, ki obsega 27 verzov. Kljub natančnemu, močno razvejanemu in strogo, celo nasilno shematiziranemu razčlenjevanju pa avtor svojih rezultatov ni mogel strniti v teze, ki bi obravnavani prevod pokazale v jasnejši luči. Njegova lingvistično zasnovana razprava namreč ne opazuje pesniškega besedila kot celoto, ampak povsem razdrobljenega na sintaktične in sintagmatske sklope, ki jih obravnava brez izbire, ne da bi upošteval njihovo različno funkcijo v sklenjeni literarni tvorbi. Zanimajo jo predvsem razmerja med jezikovnimi konstrukcijami slovenskih »osnovkov« in angleških »prevedkov«, torej pojavi, ob katerih postane kontekst gradiva, iz katerega so vzeti, pravzaprav nevažen.

Gjurinova konstrukcija in uporaba aparata, ki naj bi omogočil kar najbolj nepristransko presojo prevoda, teži potemtakem v nasprotno smer, kakor jo je v svoji primerjalni analizi peterih prevodov *Dume* ubrala Marija Mitrović: rezultate je prikazala strnjeno, brez utrudljivega kopičenja podrobnosti, natančneje pa se je pomudila pri enem izmed odlomkov, ki je odločilnega pomena za pesnitev in s tem tudi za njene prevode. Njen prispevek je zato preglednejši in prepričljivejši.

Spet drugačno shemo, ki naj bi omogočila stvarno presojo prevoda, je izdelal in hkrati na praktičnem primeru preskusil Matej Rode. Oprl jo je na pojmovni aparat informacijske teorije, saj je osredotočena na primerjanje informacij, ki jih dajeta izvirnik in prevod, pri tem pa je spet ostala zanemarjena specifična informacija v literarnem delu.

Prizadevanja, da bi postavili razpravljanje o prevodu na sistematično izdelane osnove, najavlja pravzaprav že uvodni prispevek dr. Jože Mahnič, ki želi predstaviti Župančiča kot organizatorja in teoretika prevajanja. Mahničeva zasluga je, da je kot urednik zadnjih knjig Župančičevega *Zbranega dela* objavil nekaj pesnikovih zani-

mivih zapiskov o potrebnosti in pomenu prevajanja, ki pa ne kažejo nikakršne težnje k teoretičnemu razmišljanju in zato ne dajejo opore, da bi tega odličnega prevajalskega praktika razglasili še za teoretika.

Na to, da je Župančič kot literarni ustvarjalec celo izrazito nasprotno abstraktnemu in spekulativnemu mišljenju, opozarja članek dr. Franeta Jermana o Župančičevem idejnem svetu, v katerem avtor polemizira s tezami in načinom obravnave Župančičevega literarnega nazora v nekaterih razpravah, napisanih za simpozij o Župančiču (jeseni 1978 na SAZU). Sicer pa ta prispevek sodi med tiste, ki govorijo o Župančiču, toda ne v zvezi s prevodom – taka sta še Potokarjev povzetek esejev Isidore Sekulić o pesniku *Cicibana* in Srimpfovo razpravljanje o vplivu indijskih *Upanišad* na Župančičeve *Naše luči*. Ti so v zbornik uvrščeni kot nekakšna nasprotna utež tistim prispevkom, ki v okviru prostih tem obravnavajo prevajalsko problematiko, vendar brez povezave z Župančičem: Božidar B. Bago la prvi prevod izbranih tekstov starejše slovenske književnosti v srbohrvaščino, Saša Markus vprašanje poliglotstva in Bogdan Novakovič priporočila UNESCO v Nairobiju o zaščiti prevoda in prevajalčevih pravic.

V območju obravnav Župančičevega prevodnega opusa sta najvidnejša prispevka urednika Janka Modra: poleg kronološko urejenega bibliografskega pregleda 251 Župančičevih prevodov in njihovih variant je napisal še daljšo razpravo o *Sleherniku*. Ta smiselno dopolnjuje zgoščeno Klopčičevo razčlenbo treh Župančičevih verzov prevodov – Molierovega *Tartuffa*, Rostandovega *Cyranoja* in Hofmannsthalovega *Slehernika* – saj oba ob dovolj obsežnem gradivu ugotavljata Župančičevo težnjo k jedrnatem izražanju in akustično, ne grafično pogojenost njegovega verza, oprtega na slušno podobo raznovrstnih plasti govorjene besede. Z nekaj mislimi in opažanji

o prevodih Shakespeara, Puškina in Danteja so podoba o Župančiču – prevajalcu dopolnili Janez Menart, Dušan Željeznov in dr. Andrej Capuder.

Zbornik je torej načel obsežno problematiko, dal veliko gradiva, pokazal pa tudi na številne vrzeli, ki jih bo še treba izpolniti pri preučevanju Župančičevega prevajalskega dela, in tako olajšal pot nadaljnjim raziskavam s tega področja.

Majda Stanovnik

Katarina Śalamun-Biedrzycka
POEZJA
ANTONA PODBEVŠKA
I ANTONA VODNIKA
W LATACH DWUDZIESTYCH
XX W.
ZMIANA WIZJI ŚWIATA

*Polska akademia nauk,
Ossolineum, 1978.*

V uvodu avtorica obrazloži, zakaj si je izbrala za raziskovanje poezijo obeh pesnikov, ki se je uveljavila prav v dvajsetih letih tega stoletja; ne gre ji za pojasnitev vzrokov, ki so privedli do preloma v umetniškem in družbenem dogajanju pri nas, ampak hoče predvsem pokazati, kako sta bila oba pesnika sprejeta. Opozoriti želi na različne možnosti reagiranja na situacijo v dvajsetih letih, v kateri se je znašel dotedanji varni (metafizični) svet na Slovenskem, ki je bil oblikovan po podobi judovsko-krščanske religije z grško dediščino. Svet torej, ki je bil podrejen Višjemu Smislu ali pa Človeku, je bil v zatonu: tako Podbevšek kot Vodnik pa sta pesnika, ki sta omenjeno spremembo odkrivala tudi na področju umetniškega, še posebej pesniškega ustvarjanja. Pri obeh želi avtorica osvetliti takšen odnos do jezika, ki priča o njegovi »osvoboditvi«, tako da njegova sporočilna funkcija stopi v ozadje, ker le tako lahko zaživijo nove besedne zveze in razmerja, ki se brez težav dinamično

menjujejo. Zdaj besede (stavki) niso le sporočila, ki na nekaj merijo, ampak obenem tvorijo tudi novo resničnost. Takšen odnos do sveta in do jezika pa je seveda v nasprotju s prejšnjim, tradicionalnim (podobno kot pozneje, v šestdesetih letih), ker povsod zadeva ob utrjeno pozicijo razmerja subjekt-objekt; ta pa se je zdela nezadostna ne le Podbevšku, temveč tudi Vodniku, saj se je le-ta po mnenju avtorice prav zato tako približal panteizmu in novi mistiki, ki ju najdemo pri njem predvsem kot postteološki idejni element.

S takó zastavljeno problematiko je Katarina Śalamun-Biedrzycka želela najprej ugotoviti vpliv novega pojmovanja sveta in človeka v njem na oba pesnika, da bi ju lahko postavila na pravo mesto v tisti posebni, avtonomni pesniški celoti, ki jo imenuje slovenska poezija. V ta namen je odkrivala avantgardno strukturo, ki je po njenem mnenju neločljivo povezana z neantropocentrično vizijo sveta in na področju poezije vključuje vse tiste smeri (simbolizem, dadaizem, futurizem, kubizem, nadrealizem itd.), ki so prelomile s tradicionalno, antropocentrično miselnostjo.

Ker o številnih pesniških delih in pojavih iz zgodnejše slovenske poezije še nimamo ustreznih raziskav, ki bi znatno olajšale vključitev obeh pesnikov v razvojno shemo naše poezije, se je Biedrzycka odločila, da to praznino, kolikor je to seveda mogoče, zapolni z lastnimi ugotovitvami in hipotezami.

Pri obeh pesnikih jo torej zanima predvsem njuna pesniška zavest, ki pa je ne enači s Podbevško-vo ali Vodnikovo »poetiko«, temveč jo povezuje z zakonitostmi in razvojem pesniškega jezika samega, kakor se oblikuje predvsem v Evropi. Obema je zato določila najprej stopnjo razvoja z vidika razvoja pesniškega jezika, nato pa ju je uvrstila v razvojno zaporedje slovenske poezije, ki jo pojmuje kot posebno celoto v okviru evropske.

V skladu z omenjenimi izhodišči avtorica obravnava poezijo kot avtonomen pojav, ki ne more